

Het is altijd verder
dan je denkt

Australië in een notendop

© Davied van Berlo, 2014

ISBN 9789402114812

Het is altijd verder dan je denkt

Australië in een notendop

Davied van Berlo

Tijdsbalk

- ± 50.000 jaar geleden De eerste mensen vestigen zich in Australië
- ± 8.000 jaar geleden De landbrug tussen Nieuw-Guinea en Australië verdwijnt door de stijgende zeespiegel
- 1606 Het Nederlandse VOC-schip Duyfken verkent de kust van Noord-Australië
- 1770 James Cook brengt de oostkust van Australië in kaart
- 1788 Het eerste gevangentransport uit Engeland komt aan; Sydney gesticht
- 1851 Goud gevonden in Victoria; Melbourne groeit uit tot grootste stad
- 1901 Federation: de Commonwealth of Australia wordt onafhankelijk van Engeland
- 1914 De Eerste Wereldoorlog begint. Australië stuurt troepen naar Europa
- 1941 De Tweede Wereldoorlog in Azië begint; Darwin wordt gebombardeerd
- 1950 Begin Snowy Mountains Scheme; periode van industrialisatie en immigratie
- 1967 Grondwetswijziging: Aboriginals krijgen volwaardig burgerschap na referendum
- 1992 Hooggerechtshof Queensland bevestigt eigenaarschap Aboriginals van grond

Inhoud

Dag 1: Goudkoorts	5
Dag 2: De parels en de zee	28
Dag 3: Beesten op bestelling	45
Dag 4 en 5: "Staying alive"	62
Dag 6 en 7: Orde in de wildernis	84
Dag 8 en 9: Natuur, natuurlijk	107
Dag 10, etc.: Thuishaven	124

Dag 1: Goudkoorts

We verlaten Melbourne naar het noordwesten, zoals zovelen voor ons, in de richting van de goudvelden van Victoria. Het is 18 graden en zwaar bewolkt. Af en toe valt er een buitje. We rijden in een rammelende Kia, een plastic auto van Koreaanse makelij: onze metgezel voor de komende twee weken. De kilometerstand is 42.585 en het stuur zit rechts.

De eerste bestemming op onze rondreis is het Organ Pipes National Park. We laten de buitenwijken van Melbourne achter ons en rijden de ruimte van Australië in. Australische steden zijn vertrouwd: de stadscultuur is herkenbaar, alle moderne voorzieningen zijn aanwezig en de mensen praten "gewoon" Engels. Daarbuiten ligt de onbekendheid. Dit is mijn eerste bezoek aan Australië en ik weet niet wat te verwachten van dat onmetelijke land met die vreemde beesten. Het is mijn ontdekkingsreis.

Dit eerste stuk valt in ieder geval niet tegen: het nationale park ligt in de buurt van het vliegveld van Melbourne, een half uur rijden vanuit het centrum van de stad. Australiërs noemen Melbourne de meest Europese van alle Australische steden. Ik snap niet zo goed waarom. Vanwege de vele trams die er rijden? Vanwege het wispelturige weer wellicht (het liedje "Four seasons in one day" is hier geschreven)? Pas aan het einde van onze reis, als we in Sydney zijn,

begrijp ik wat ze bedoelen. Ik neem de afrit naar het Organ Pipes National Park.

Een maand geleden zijn we aangekomen in Australië. In het vliegtuig raakte ik in gesprek met Jane, een Australische van Griekse afkomst die net op familiebezoek is geweest. Ze kan zich niet precies herinneren hoe vaak ze naar Europa is geweest. "Dit deel van de reis vind ik altijd het ergste", zegt ze. "Na Singapore ben je betrekkelijk snel in Australië, maar dan moet je nog vier uur." De bestemming was Brisbane, de hoofdstad van de staat Queensland en 16.247 kilometer van huis. Sydney ligt 1000 kilometer naar het zuiden. Melbourne is weer 800 kilometer verderop.

De omvang van Australië is één van de meest fascinerende aspecten van het land. Het is één van de redenen om deze 'road trip' te doen: het ervaren van de afstanden. De meeste Australiërs nemen het vliegtuig als ze naar een andere stad reizen, maar wat kom je tegen als je met de auto gaat? Hoe verandert het landschap? In hoeverre hebben mensen in korte tijd hun stempel gedrukt op dit immense land? Dat zijn de vragen die ik in het achterhoofd heb bij het begin van deze trip.

Niet alleen zijn de afstanden groot, Australië is ook ver weg van alles. In totaal zijn we 25 uur onderweg geweest naar Australië. De 'first fleet', het eerste transport van gevangenen dat op 26 januari 1788 voet aan land zette in Botany Bay, deed er zeven maanden over. Honderd jaar later was de reistijd teruggebracht tot drie maanden op zee, maar dat is nog steeds wat ver voor een familiebezoek. Eigenlijk is Australië het Groningen van de wereld. Iedereen vindt het

ver om erheen te gaan, maar de bewoners zelf hebben geen keus als ze ergens heen willen.

Als ik zeg dat Australië afgelegen is, dan bedoel ik dat niet eens eurocentrisch. Vanuit Nederland bezien ligt het land aan de andere kant van de wereld, maar het grootste deel van de bevolking woont ook nog eens in het zuidoosten, aan de andere kant van het continent. Het lijkt of Australië de wereld de rug toekeert. En dat was waarschijnlijk ook de bedoeling van de Britse regering toen ze besloot om hier haar nieuwe gevangenenkolonie te stichten, een aantal jaar nadat de Amerikaanse koloniën zich hadden afgescheiden.

Een smalle weg brengt ons naar de ingang van het nationale park. Een bord heet ons welkom: "Dogs, cats and firearms prohibited beyond this point." We voelen ons direct zeer welkom. En veilig. Gelukkig staat er nog een andere auto op de parkeerplaats, die echter prompt weggrijdt als wij arriveren. Iets verderop is een familie bezig om de restanten van hun picknick op te ruimen. We blijven alleen achter bij het verlaten informatiekantoor van Parks Victoria ("Healthy parks, healthy people!") en een openbaar toilet.

Vijf dagen geleden zijn we vertrokken vanuit Brisbane en aangekomen in Victoria, de zuidelijkste staat op het vasteland van Australië (alleen het eiland Tasmanië ligt nog verder naar het zuiden). Onder het vliegtuig verkleurde het landschap. De gele vlaktes in de binnenlanden van New South Wales werden steeds vaker onderbroken door donkere cirkels waar moderne irrigatiemethodes hun werk deden. Naarmate Victoria dichterbij kwam werd de enorme lappendeken van wegen en percelen groener.

De Murray, de grensrivier tussen New South Wales en Victoria, is duidelijk zichtbaar in het landschap. Hier komt het water vandaan voor één van de grootste landbouwgebieden van Australië. De regio produceert alle rijst en de helft van al het graan in Australië. 95% van alle sinaasappelen komt hiervandaan en verschillende wijngebieden worden met dit water bevoeid.

Ten zuiden van de Murray is het land beduidend vruchtbaarder. Groen glooiende heuvels bepalen nu het uitzicht. Dit is geen natuurlijk landschap. Dit is cultuurland. 225 jaar nadat de eerste Britse kolonisten voet aan land zetten is het aanzien van Australië onmiskenbaar veranderd. Ook dat vind ik fascinerend aan dit land, om te zien hoe het sinds die eerste landing is gekoloniseerd, hoe dat enorme gebied stukje bij beetje in cultuur is gebracht. In hoeverre is dit wilde continent getemd?

Sydney en Melbourne mogen wereldsteden zijn en ook Brisbane, Perth en Adelaide zijn allen groter dan Amsterdam of Rotterdam, maar verder is Australië betrekkelijk leeg. Drie kwart van de bevolking woont in de steden en dichtbevolkte kustgebieden, waarvan het merendeel dus in het zuidoostelijke hoekje. Het is qua oppervlakte het zesde land ter wereld en 185 keer zo groot als Nederland met een bevolking die niet zo heel veel groter is dan de Nederlandse, namelijk zo'n 23 miljoen: een paar erwtjes op de rand van een soepbord.

"Nederland past met gemak in de meeste van jullie nationale parken", zegt reisgenoot H. als ze aan Australiërs probeert uit te leggen hoe klein Nederland is. Dat geldt niet voor het Organ Pipes National Park. Een wandelpad leidt

ons in vijf minuten naar het bezienswaardige natuurfenomeen: lavastromen uit voormalige vulkanen hebben een basaltlaag gecreëerd die bij het stollen is gespleten in zeshoekige kolommen, door een langsstromend riviertje aan de oppervlakte gebracht. Nu ben ik ooit bij de Giants' Causeway in Noord-Ierland geweest ...

Maar goed, het thema van deze eerste reisdag is niet de woeste natuur van Australië. We zijn op zoek naar goud. We trekken verder noordwaards, de binnenlanden van Victoria in. Ooit was dit 'bushland', droog en rotsachtig land met lage, kronkelige bomen. Het nationale park probeert een paar vierkante meter van dit oorspronkelijke landschap in stand te houden, maar verder rijden we over rechte wegen te midden van uitgestrekte groene landerijen.

De eerste kolonisten in dit gebied waren veetelers op zoek naar bruikbare gebieden om hun groeiende kuddes te laten grazen. Ze trokken steeds verder het binnenland in en drukten een steeds groter stempel op het landschap, ten koste van de oorspronkelijke bewoners die van dat landschap afhankelijk waren. Wolproductie zorgde voor de eerste economische groeiperiode van Australië en daarvoor was steeds meer land nodig. Totdat er goud gevonden werd

...

Voordat we de goudvelden bereiken nemen we eerst de afslag naar Mount Macedon. De berg is door landmeter Thomas Mitchell vernoemd naar Philippus van Macedonië, de vader van Alexander de Grote. Mount Alexander ligt iets verderop, dus blijkbaar vermaakte hij zich tijdens de eenzame maanden in de wildernis met de klassieken. De reden voor de vernoeming was dat hij vanaf de berg Port

Phillip kon zien, de baai waar vlak daarvoor, in 1835, Melbourne was gesticht. "Thalassa, thalassa!", zal hij gedacht hebben, de Griekse schrijver Xenophon citerend die in 401 voor Christus na een lange tocht door Klein-Azië eindelijk de zee weer zag en daarmee een kans om thuis te komen.

Wij bereiken de top met aanzienlijk minder moeite dan hij. Een gloednieuwe asfaltweg slingert de berg op langs prachtige landhuizen, half zichtbaar in uitbundig bloeiende tuinen. In dit lommerrijke gebied vestigden inwoners van Melbourne zich die rijk waren geworden van de goudhandel en de hitte en drukte van de stad wilden ontvluchten. Het doet me denken aan Wassenaar. De gemeente ademt welvaart. Het verbaast me dan ook niet dat we bovenop de berg een *tearoom* aantreffen.

Arthur Phillip, naar wie Port Phillip vernoemd is, was de commandant van de First Fleet, het eerste Britse gevangentransport naar Australië, en de eerste gouverneur van New South Wales, zoals de Britten hun nieuwe kolonie in Nieuw-Holland noemden. Op 20 januari 1788 bereikten de elf schepen Botany Bay, met aan boord meer dan 800 gevangenen en ruim 500 bemanningsleden en soldaten. In 1770 had James Cook het gebied ontdekt en in kaart gebracht en achttien jaar later waren de Britten terug om te constateren dat het gebied misschien toch niet zo paradijselijk was en geschikt voor kolonisatie als Cook had voorgesteld.

Omkeren was geen optie echter. Gelukkig werd twaalf kilometer noordelijker een geschiktere baai gevonden, Port Jackson. Bij een klein stroompje werd besloten aan land te

gaan en op 26 januari werd de Britse vlag gehesen. De nederzetting kreeg de naam Sydney Cove, naar Lord Sydney, de minister van Binnenlandse Zaken van dat moment. Een monument markeert de plek in Sydney waar de kolonisatie (sommigen zeggen invasie) van Australië begon, althans volgens de commissie die daarvoor in 1969 is ingesteld. Overigens is Botany Bay nog steeds de plek waar de meeste bezoekers van Sydney aankomen: de landingsbanen van de luchthaven steken opzichtig de baai in als een enorm euroteken.

Mount Macedon heeft z'n eigen monument. In 1935 is een groot kruis op de top van de berg geplaatst ter herinnering aan de Australische gevallen in de Eerste Wereldoorlog. Het initiatief kwam van een rijke Melbourniaan die zijn enige zoon had verloren in de oorlog en blijkbaar een bestemming zocht voor zijn erfenis. Zijn kruis is ook het enige wat we op de berg te zien krijgen. De wolken zijn nog niet geweken en Phillip Bay is gehuld in de grijsheid van de dag. Ik maak een foto van het resterende uitzicht en loop terug naar het theehuis.

Australië is formeel sinds 1901 onafhankelijk van Groot-Brittannië, maar maakte nog wel deel uit van het Britse wereldrijk. Het overgrote deel van de bevolking was van Britse afkomst en voelde zich ook nog Brits. Toen de Britse regering op 4 augustus 1914 de oorlog verklaarde aan Duitsland sloot Australië zich daar dus automatisch bij aan. Vele Australiërs vertrokken naar Europa om te gaan vechten voor het moederland. Het is nog steeds één van de meest traumatische episoden in de geschiedenis van het land. Van de 5 miljoen inwoners gingen ruim 400.000 mannen de oorlog in. 60.000 kwamen er niet meer terug.

De oorlog zorgde ook voor de eerste verwijdering tussen moederland en voormalige kolonie, met name door de slag bij Gallipoli. Aangezien de loopgravenoorlog in het westen vast zat en in het oosten het Russische leger in de verdrukking raakte was het idee om een derde front te creëren in Turkije, Istanbul te veroveren en zo de zeeroute naar Rusland veilig te stellen. Een gezamenlijke legereenheid van Australische en Nieuwzeelandse troepen (ANZAC) landde op 25 april 1915 op de Dardanellen, de landtong ten zuidwesten van de stad.

De landing blijkt al direct een rampzalige fout. De geallieerde troepen zitten opgesloten op het schiereiland. Acht maanden lang proberen in totaal een half miljoen Britse en Franse soldaten door de Turkse verdediging heen te breken. Aan beide zijden vallen meer dan 50.000 doden. Bijna 9000 Australiërs zijn gesneuveld en zo'n 20.000 verwond voordat uiteindelijk wordt besloten de operatie stop te zetten. De Britse minister van Marine (ene Winston Churchill) wordt gedwongen af te treden en de Australiërs (en Nieuw-Zeelanders) hebben geleerd dat het klakkeloos volgen van de Britse lijn geen garantie is voor succes.

Sindsdien heeft Australië zich ontwikkeld tot een zelfstandige natie met een eigen cultuur. Door de enorme instroom van Zuideuropese migranten na de Tweede Wereldoorlog en het groeiend aantal Aziaten sinds het eind van de twintigste eeuw is een diverse en multiculturele samenleving ontstaan. Tegelijkertijd is het Britse verleden nog breed zichtbaar (met name in de monumentale gebouwen) en komen de Britse wortels overal boven de grond, om te beginnen in de taal. Hoe Brits is Australië

eigenlijk nog? Ook dat is iets om in de gaten te houden deze reis!

In het theehuis van Mount Macedon worden we op onze wenken bediend: de oerbritse *tea and scones* staan bovenaan het menu. "Nee dank u, geen melk in de thee!" Je moet wel de juiste tradities kiezen om over te nemen. Bij gebrek aan uitzicht kijken we naar een pauw die zich enorm inspant om zijn indrukwekkende verentooi omhoog te houden, al is niet helemaal duidelijk voor wie. Misschien zit er ergens een damespauw in de bosjes? We gebruiken de pauze om onze route naar de volgende bestemming te plannen, ons eerste gouddorp: Kyneton.

Overigens maakt niet alleen de taal dat je aan Engeland moet denken. Ook het verkeer levert een flinke bijdrage aan de Engelse indruk. Australiërs rijden namelijk links. Net als in Engeland krijg ik van reisgenoot H. een geheugensteun elke keer als we in de auto stappen: "En we rijden aan de ..." "... linker kant van de weg!", vul ik aan. Gelukkig helpt dat stuur aan de verkeerde kant van de auto ook wel bij het herinneren. Schakelen met links blijft een uitdaging. Daarom heb ik maar weer een automaat gehoord. Ik hou mijn blik liever gericht op de weg en de omgeving dan op die cryptische runetekens bovenop de versnellingspook.

De Australiërs laten ondertussen geen moment onbenut om je te herinneren wat de veiligste kant van de weg is. Als je in Engeland van de boot rijdt krijg je één keer een bord te zien dat je mededeelt dat Engelsen het nu eenmaal graag anders willen doen dan de rest van Europa, maar in Australië staat bij elke rotonde en elke splitsing in de weg een bordje "Keep left!". Alsof miljoenen toeristen elk jaar hier vanuit rechts

rijdende buurlanden met hun eigen auto het land in rijden. Ook bij het oversteken van een straat staat op de grond gekalkt "Look right!". Ook politiek gezien een prima advies overigens: "Look right, but keep left!"

Vanwege de naam verwachten we in Kyneton een dynamisch en/of futuristisch dorp aan te treffen, maar dat blijkt tegen te vallen. Volgens de dame van de lokale VVV (de "i") moeten we het uitspreken als "Kaintun". Enthousiast (omdat er eindelijk iemand langskomt?) begint ze ons te overstelpen met plattegronden en folders van het dorp. "Kyneton is weliswaar sterk gegroeid tijdens de gold rush, maar is uniek omdat het al bestond voordat de goudkoorts losbarstte! Hoe lang waren jullie van plan te blijven eigenlijk?" Het eerlijke antwoord is een half uur, maar ik zeg dat we er nog niet uit zijn. We verlaten de "i" met een flinke stapel papier en de rondwandeling langs de historische gebouwen van het dorp.

Er zijn mooie oude gebouwen bij, het Royal George Hotel met zijn prachtige veranda's, enkele winkels en woonhuizen, maar ik ben nog niet zo onder de indruk. Het is begonnen als agrarisch stadje en dat is het nog steeds. De grote werkgever is de lokale boter- en kaasfabriek. Er zijn enkele antiekwinkeltjes en koffietentjes. In een historische vitrine hangt een oude voorlichtingsposter van de overheid. "Grow more grass!", is de slogan. "More grass, more money!" De tekening toont een welvarende boer in een groen veld met een even welvarende koe. Ontwikkel het land! Zo is het midden van Victoria dus, perceel voor perceel, groen geworden.